

Aan de slag MET OKAN: 10 TIPS

In het onderwijs worden we steeds vaker geconfronteerd met leerlingen die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Hierbij staan vooral leerkrachten Nederlands onder druk. De grote vraag is: Hoe ga je hiermee om? 20 jaar geleden heb ik zelf Nederlands moeten leren, en dat gebeurde op een zeer klassieke manier, met veel extra oefenbundels en bijlessen. Dat hielp zeker, maar het echte werk – lezen, schrijven, begrijpen en spreken – dat leerde ik van Samson, films met ondertiteling en de strips van Suske en Wiske. Mijn persoonlijke ervaring heeft vanzelfsprekend een stempel gedrukt op mijn manier van lesgeven. Er bestaat helaas geen toverformule om taalzwakke leerlingen snelsnel te remediëren, maar misschien kunnen deze tien tips alvast helpen.

Tamara Stojakovic

Over de auteur

**TAMARA
STOJAKOVIC**

is leerkracht Nederlands en Engels
in het Atheneum MXM in Merksem.

TIP 1: REMEDIEER EFFICIËNTER

'Remediëren' betekent in de praktijk vaak 'extra oefeningen geven': eendeloze werkblaadjes die het niveau van taalzwakke leerlingen zouden moeten opkrikken. In de realiteit heeft diemanier van remediëring vaak weinig effect. Aan het einde van de rit zijn we dan ook vaak verbaasd omdat het resultaat uitblijft. Er is op zich niets mis met extra oefeningen, maar overdrijf daarbij niet. Die extra's kunnen immers erg demotiverend werken.

Het grootste probleem is dat OKAN-leerlingen onvoldoende in contact komen met het Nederlands. Dat los je niet op door nóg een bundel over werkwoordspelling te geven. Pas in plaats daarvan authentiekere vormen van remediëring toe. Laat leerlingen naar een Vlaamse soap kijken en daar mondeling verslag over uitbrengen, laat hen een kortverhaal lezen, of laat hen een nieuwsbericht omzetten naar een mindmap. Speel in op de interesses van je leerlingen. Het spreekt voor zich dat je een jongen die geïnteresseerd is in auto's geen opdracht moet laten maken over een roddelmagazine. Een handige tool voor kijk- en luistervaardigheid is het recent gelanceerde

nedbox.be. Laat leerlingen zelf filmpjes kiezen en de bijbehorende opdrachten maken, of verzin er zelf een opdracht bij. Dergelijke geïntegreerde oefeningen zijn beter dan reeksen 'losstaande' oefeningetjes.

TIP 2: FORMULEER DUIDELIJKE INSTRUCTIES

'Ja, maar... hij/zij begrijpt de vraag gewoon niet'. Is dat een herkenbare vaststelling? Instructietaal vormt vaak een groot struikelblok voor taalzwakke leerlingen. De vraagstelling op taken en toetsen is zeer bepalend voor het eindresultaat. Tijdens evaluatiemomenten gebruiken we bijna automatisch bepaalde terminologie. Voorbeelden hiervan zijn: 'vergelijk', 'illustreer', 'vul in met een term' of 'geef een overeenkomst tussen'. Verwacht niet van leerlingen dat zij die instructietaal automatisch begrijpen. Fris de begrippen dan ook regelmatig op tijdens de lessen Nederlands. Dat hoeft niet veel tijd beslag te nemen. Een andere frequente klacht van taalzwakke leerlingen is dat ze de vragen niet begrijpen omdat ze te lang zijn. Splits langere vragen daarom op in

kortere deelvragen en onderstreep de belangrijkste woorden. Geef duidelijk aan welk antwoord je verwacht. 'Omschrijf' is een vage vraag. 'Geef 3 kenmerken van' is veel duidelijker. Voorzie ook voldoende plaats voor de antwoorden.

TIP 3: VISUALISEER

Stel je voor: je kent maar een heel klein beetje Russisch en toch moet je een tekst in het Russisch lezen. Wellicht ga je dan op zoek naar een element dat je zonder woorden kan herkennen, zoals een foto, een tekening of een schema. Voor taalzwakke leerlingen is dat niet anders: voor hen, maar ook voor alle andere leerlingen, is visualisatie zeer belangrijk. Een tekst visualiseren kan op verschillende manieren. Je kan de inhoud van een gedicht brengen door er drie afbeeldingen of voorwerpen bij te voorzien, of een recept demonstreren door de ingrediënten mee te brengen. Verder kunnen filmpjes de leerstof illustreren, kan je met schema's of mindmapping werken of een storyboard maken. Gebruik ook eenvoudige pictogrammen: die zijn universeel en duidelijk voor iedereen. Zorg er wel voor dat het steeds

dezelfde zijn. Je kan ze inzetten om aan te geven of een opdracht individueel of in groep is, om de tijdslimiet of het doel aan te duiden (bijvoorbeeld: interview elkaar, maak oefeningen in je boek,...). Het werken met pictogrammen tijdens de les vraagt een kleine inspanning, maar werkt echt. Het brengt structuur en rust in de les, en je spaart je stem: je hoeft immers niet alle instructies telkens opnieuw uit te leggen. Op <http://www.sclera.be/nl/vzw/home> vind je heel wat handige pictogrammen terug.

TIP 4: BIED HULP-MIDDELEN AAN

De grootste struikelblokken zijn de vier vaardigheden: lezen, luisteren, schrijven en spreken. Geef je leerlingen hulpmiddelen bij die struikelblokken. Daar is niets mis mee. Als je zelf pakweg een wetenschappelijk verslag moet typen, dan zoek je vast ook eerst even op hoe dat precies moet.

Hoewel bij 'hulpmiddelen' vaak aan woordenboeken gedacht wordt, bieden verklarende woordenboeken meestal weinig meerwaarde. Taalzwakke leerlingen begrijpen de uitleg niet, of weten niet hoe ze precies iets in een woordenboek moeten opzoeken.

Stappenplannen, instructiekaarten en schema's werken beter. Er bestaan stappenplannen en instructiekaarten voor alle (deel)vaardigheden, en ze gaan verder dan het klassieke OVUR-schema. Je vindt ze op: <http://www.pavportal.be/pavportal/lesmateriaal/instructiekaarten.html>

Bied voor schrijfoefeningen altijd een schrijfkader aan. In dergelijke schrijfkaders geef je een aantal 'startzinnen', zoals: *'Welke startzinnen kan je allemaal gebruiken om je mening te uiten?'*

Na verloop van tijd worden die stappenplannen en schrijfkaders een automatisatie en kunnen de leerlingen het ook zonder. Sommigen hebben wat meer tijd nodig, en blijven ze gebruiken omdat ze een houvast bieden. Dat neemt niet weg dat je na een tijdje ook bij die leerlingen kan toetsen of ze ook zonder kunnen.

TIP 5: DIFFERENTIEER

Differentiëren hoeft niet te betekenen dat je 'dubbel' werk moet doen. Je kan ook met kleine ingrepen differentiëren. Stel dat je een leestoets hebt gepland, dan

kan je de leestekst, zonder vragen, vooraf meegeven. Geef taalzwakke leerlingen de kans om een en ander al voor te bereiden (zie ook tip 6). Als je graag wil dat alle leerlingen hetzelfde boek lezen, vraag je dan af of ook die ene taalzwakke leerling het boek aan kan, en of het boek ook voor die leerling zinvol is. Is het antwoord 'neen', bied dan een ander boek aan. Wil je een luisteroefening doen? Laat taalzwakke leerlingen de vragen dan al op voorhand lezen. Zo kunnen ze gericht luisteren.

TIP 6: WERK MET PRE-INSTRUCTIE

Taalzwakke leerlingen hebben vaak moeite met het tempo van de lessen. Dat is logisch. Ze krijgen heel wat taal te verwerken in een hoog tempo, en dat in een prikkelrijke omgeving. Het helpt soms om taalzwakke leerlingen thuis de les te laten 'voorbereiden'. Je kan bijvoorbeeld een tekst die je in de klas zal behandelen thuis al laten lezen, de moeilijke woorden laten opzoeken, de bijbehorende oefeningen in potlood laten maken, een luisteroefening op voorhand al doorsturen, enzovoort. Het resultaat is dat leerlingen beter kunnen volgen tijdens de les. Bovendien heeft het een positief effect op hun zelfvertrouwen en zullen ze vaker actief meewerken tijdens de les.

TIP 7: DENK NA OVER JE EVALUATIECRITERIA

Er is geen enkele klas waarin alle leerlingen vanuit dezelfde startpositie starten. Is het dan eerlijk om alle leerlingen op dezelfde evaluatiecriteria te beoordelen? Dat is een vraag die iedere leerkracht zich zou moeten stellen. Opdrachten worden doorgaans beoordeeld volgens dezelfde criteria. Scoort een taalzwakke leerling telkens opnieuw zwak op 'zinsbouw', dan geeft hij of zij het uiteindelijk op. Het is een onmogelijke opdracht om telkens aparte evaluatiecriteria te voorzien, maar het is wel mogelijk om aandacht te hebben voor de evolutie die leerlingen maken. Je kan als leerkracht, nadat je duidelijk feedback hebt gegeven, focussen op de evolutie in een bepaald domein en die ook erkennen. Als de zinsbouw in de volgende schrijfofdracht opmerkelijk beter is, vertaal dat dan ook naar punten en naar feedback, zelfs als die zinsbouw nog steeds niet perfect is.

TIP 8: FEEDBACK, FEEDBACK, FEEDBACK!

Feedback is essentieel. Enkel een cijfer geven, zegt doorgaans niet veel. Benoem de fouten die de leerling maakt en bied een oplossing aan. Bijvoorbeeld: *'Je maakt veel fouten tegen de lidwoorden. Zoek de volgende keer alle lidwoorden op waar je aan twijfelt.'* Dat is een duidelijke instructie voor de leerlingen, en geeft je een tool om de volgende keer te evalueren. Vermijd nietszeggende commentaar als *'goed gedaan'*, *'middelmattig'* of *'je schrijft veel fouten'*.

TIP 9: WERK SAMEN

Taalachterstand stopt niet na de les Nederlands. Taalzwakke leerlingen hebben vaak moeite met erg 'talige' vakken als geschiedenis en aardrijkskunde. Samenwerken met collega's kan ervoor zorgen dat je een breder zicht krijgt op de problematiek. Neem nu bijvoorbeeld een geschiedenist waarbij de leerling verbanden moet leggen. Er kunnen verschillende mogelijkheden zijn waarom de vraag niet goed werd beantwoord: de leerling begreep de vraag niet, de leerling begreep de vraag wel maar kon het antwoord niet formuleren, de leerling studeerde de leerstof op een foute manier, of de leerling liet de vraag gewoon open. Door samen te werken en te overleggen met je collega's, krijg je toegang tot veel nuttige informatie – zeker met het oog op remediëring.

TIP 10: WEES GEDULDIG

Een nieuwe taal leren vraagt veel werk. Erg veel taalzwakke leerlingen spreken thuis een andere taal, of groeien op in een taalarme omgeving. Naast het taalniveau zijn er ook andere elementen die de werklast voor taalzwakke leerlingen kunnen verhogen: een groot gezin, geen eigen werkplek, geen internettoegang, de socio-economische situatie van het gezin, enzovoort. Vergeet verder ook niet dat ex-OKAN-leerlingen een culturele schok ervaren. Ze moeten zich zeer plots aanpassen aan een ander systeem, zijn vaak eenzaam en hebben heimwee naar hun land van herkomst. Hou daar rekening mee. Verwacht niet te snel te veel. Geef leerlingen de tijd om zich aan te passen en beloon iedere kleine stap.